
Uloga armije u društveno-ekonomskom i političkom preobražaju Meksika

Štefica Deren-Antoljak

Vjerojatno nigdje u svijetu vojska nije toliko važni faktor političkog sistema, gotovo prvorazredna snaga i činilac u političkom životu zemlje, kao u Latinskoj Americi. Armija je danas centralna snaga — važna poluga političke vlasti, stvarni nosilac političke moći u više od polovice zemalja Latinske Amerike, a u ostalim latinskoameričkim zemljama aktivno participira u politici bez obzira na to što njezini generali, admirali ili druge visoke vojne ličnosti ne zauzimaju neke efektne pozicije u vlasti.

Njezina uloga — trajnog uplitanja u politički život kako bi zaštitila poredak — s vremenom se bitno mijenjala ovisno o promjenama koje su se događale u općem društveno-ekonomskom i političkom razvoju latinskoameričkih zemalja. Taj će razvoj uvjetovati velike razlike između pojedinih latinskoameričkih zemalja, a posljedica toga bit će najrazličitiji oblici djelovanja vojnih snaga, pa će se manje ili više razlikovati i politička uloga vojske, stupanj njezine participacije u političkom životu u svakoj latinskoameričkoj zemlji.

Siroko rasprostranjeno mišljenje, prisutno među nekim istraživačima latinskoameričkih prilika prije desetak i više godina, da će se konstantno miješanje oružanih snaga u latinsko-američki politički život smanjivati kao posljedica ekonomskog razvoja, socijalne modernizacije i vojnog profesionalizma, danas se sve manje može podržati.¹

Mi se nećemo upuštati u ispitivanje razloga te osobite uloge koju armija ima u društveno-političkom životu većine latinskoameričkih zemalja, već ćemo na primjeru *Meksika* pokazati kako je uloga armije u meksičkom političkom sistemu nešto drukčija od većine latinskoameričkih zemalja, kako je u toku društveno-ekonomskog i političkog preobražaja te zemlje tradicionalna armija zamijenjena revolucionarnom armijom, kako je ona

¹ Abraham F. Lowenthal, ed., *Armies and Politics in Latin America*, Holmes and Meier Publishers, Inc., New York, 1976, str. 11.

profesionalizirana i napokon izvučena iz politike, te kako je uspostavljena civilna vlast.

Naglašena uloga armije u latinskoameričkoj politici ne proistječe iz ustavnih odredaba ili propisa, već ima svoje porijeklo u velikoj ulozi oružanih snaga u oslobađanju tih zemalja od španjolsko-portugalske kolonijalne vladavine.

Dugotrajna španjolska kolonijalna vladavina u Latinskoj Americi, koja je trajala oko tri stotine godina, bila je, uglavnom, ukinuta između 1810. i 1825. godine, osim na Kubi i u Porto Riku, gdje se zadržala do kraja 19. stoljeća, točnije do 1898. Važno je istaknuti da su sve zemlje Latinske Amerike, osim Brazila, postigle svoju nacionalnu nezavisnost revolucionarnim putem. Na čelu borbe za oslobođenje bila su vojna lica — vođe armije, koji su, pošto je postignuta nezavisnost, ulazili u politički život i preuzimali različite političke funkcije. Takav će običaj zadržati sve do današnjih dana u mnogim latinskoameričkim zemljama, a vojne intervencije u politički život postat će neraskidiv dio političkih procesa u većini latinskoameričkih društava. *Meksiko* je u tom pogledu, kao što ćemo vidjeti, izuzetak, ali ne od samog početka stjecanja nacionalne nezavisnosti, već otprilike tek nakon dvadesetih godina ovog stoljeća.

U vrijeme dok su stvarale granice i osnivale države, oružane snage vršile su svoju prirodnu funkciju, funkciju nacionalne obrane koja se obično zove »vanjska« funkcija. Vojska se tada javlja kao instrument vanjske politike. Iako u prvo vrijeme novo stvorene države nisu pokazivale velike simpatije za međusobnu suradnju, ipak pravih, velikih ratova među državama Latinske Amerike nije bilo.

Neugroženost granica latinskoameričkih zemalja — osim ekspanzionističke politike Sjedinjenih Američkih Država — uvelike je utjecala na to da su oružane snage usmjeravale svoje aktivnosti na unutrašnje probleme zemlje. Umjesto vanjskih, u prvi plan su došle tzv. unutrašnje funkcije.

U vrijeme kad su postigle svoju nezavisnost latinskoameričke zemlje imale su, može se reći, »tradicionalni« oblik društva. Slaba ekonomska razvijenost, koja je marginalna prema svjetskom tržištu, i malena ili nikakva socijalna mobilnost bile su karakteristične za to razdoblje.

Sama činjenica što latinskoamerički rat za nezavisnost nije imao karakter socijalne revolucije, niti je dirao u osnove proizvodnih odnosa, već se radilo samo o promjeni vlasti — to jest španjolska centralistička administracija lišena je vlasti u korist kreola — davala je dubok pečat političkoj borbi i određivala njezin sadržaj, a on je bio prožet anarhijom, socijalnim i političkim kaosom i bezakonjem.

Kreoli su u doba španjolske i portugalske vladavine bili lišeni političke vlasti, ali su u svojim rukama držali dominantne pozicije u ekonomiji i kulturi te sudjelovali u gradskoj upravi. Nakon rata za nacionalnu nezavisnost, koji je povela kreolska elita uz podršku nižih društvenih slojeva i mestika, čak dijela crnaca i Indijanaca, a inspirirana američkim modelom vlasti, francuskom revolucijom i Deklaracijom o pravu čovjeka i građanina, nije ništa učinila da se oslobode Indijanci koji su radili na ve-

leposjedima kreola, niti je dirnula u feudalne odnose na zemlji, koji su čak i danas prisutni u nekim krajevima Latinske Amerike.

Imajući na umu činjenicu da je kreolska elita sebe smatrala aristokracijom — bogatstvom i obrazovanjem odvojenom od širokih narodnih slojeva — kao i niz okolnosti ekonomske, etničke, kulturne i geografske prirode, buržoaska demokracija o kojoj su oni sanjali nije imala uvjeta za razvoj. Posljedica je takve situacije bila da i ustavi koje je donijela kreolska elita nisu naišli na pogodno i uspješno tlo za provođenje u život. U takvoj situaciji dolazi do fragmentacije stvarne političke vlasti, koja prelazi u ruke *caudillosa* (kandilja) često mestičkog ili čak indijanskog porijekla, koji pomoću vojske održavaju svoju vlast i vode lokalne ratove. Posljedica je svega toga niz vojnih udara, koji se manifestiraju čestim smjenama klika i grupa okupljenih oko ovog ili onog diktatora (kandilja). U toj fazi razvoja u Latinskoj Americi nema profesionalne armije, ali politička apsolutna vladavina kandilja, koji je i predsjednik i u isto vrijeme samoime-novani general armije, poprima neke simbole armijskih režima.²

Najvažnija promjena koja se dogodila u vojnoj instituciji nakon stjecanja latinskoameričke nezavisnosti jeste sve veća profesionalizacija vojnih službi. Dok u armiji ranog 19. stoljeća nije bilo specijalizirane vojne naobrazbe, sredinom 20. stoljeća stvara se sistem određene vojne karijere, koji razumijeva određenu izobrazbu i unapređenja na osnovi strogih kriterija. Profesionalizacija vojnih službi imala je velik politički utjecaj u tom smislu što je vojska sve više djelovala kao institucija u političkim intervencijama. Vojno osvajanje političke vlasti sve više se želi prikazati kao institucionalni akt oružanih snaga, a ne kao akt motiviran osobnim ambicijama pojedinaca, vodstva ili frakcijskih grupa.³

Meksiko je primjer zemlje koju su u relativno dugom razdoblju njezine povijesti potresali, kao i mnoge druge latinskoameričke zemlje, udari, snažne diktatorske vladavine i građanski rat, da bi se nakon dvadesetih godina 20. stoljeća počeo graditi relativno stabilan politički sistem i provoditi fundamentalne socijalne i političke reforme. Moderna povijest Meksika zapravo počinje revolucijom 1910. godine, koja je po svojim kasnijim rezultatima, socijalnom sadržaju i ciljevima ušla u red velikih revolucionarnih događaja. Revolucija 1910. godine otvorila je put značajnim političkim promjenama ali i dubokoj i cjelokupnoj transformaciji meksičkog društva koja je dala dubok pečat čitavom razvoju — društvenom, ekonomskom i političkom, te utjecala na društvene i političke tokove koji su postepeno doveli do slabljenja položaja armije u meksičkom političkom sistemu.

U vrijeme španjolske kolonijalne vladavine, koja je trajala oko trista godina, veliki posjedi, tzv. *hacijende*, došli su pod kontrolu crkve, velikih

2

Gino Germani and Kalman Silvert, *Politics, Social Structure and Military Intervention*, u: Abraham F. Lowenthal, cit. djelo, str. 35.

3

Martin C. Needler, *An Introduction to Latin American Politics, the Structure of Conflict*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1977, str. 44—45.

zemljoposjednika i kolonijalnih službenika, uključujući i vojsku.⁴ Posebno je važna činjenica što Španjolci nisu bili opterećeni rasnim predrasudama pa u procesu osvajanja tih teritorija indijansko stanovništvo nisu sistematski ubijali, kao u procesu kolonijalizacije Sjeverne Amerike. To je važno zato što su se u toku kolonijalne dominacije Meksikom miješale rase i kulture, te stvarale nove, kao na primjer mestico kultura. Indijanci su služili kao robovi i kao radna snaga na velikim zemljišnim posjedima. Događaji u Evropi imali su važne konzekvencije na stjecanje meksičke nezavisnosti. »Problem meksičke nezavisnosti bio je taj što je ona u svo- me početku slučajan nusproizvod događaja u Evropi«.⁵

Upletenu u evropske događaje oko 1808. godine, kada su Napoleonove snage svrgnule burbonskog kralja Ferdinanda VII i pokušale dovesti na prijestolje Napoleonova brata Josepha, oslobođena Španjolska više nije mogla spriječiti težnje Latinoamerikanaca za nezavisnošću. Legalnu, formalno-pravnu nezavisnost Meksiko je dobio 1821. godine, ali ona je još bila daleko od prave, istinske ekonomske i političke nezavisnosti. Meksička borba za nezavisnost, kao i u drugim latinskoameričkim zemljama, nije bila socijalna revolucija, štoviše, socijalni i ekonomski sistem ostao je gotovo nepromijenjen. U idućih pedeset godina Meksiko će, uz tešku unutrašnju situaciju, proživljavati stranu intervenciju i izgubit će velik dio svojih najboljih teritorija.

Stjecanje nezavisnosti nesumnjivo je bila važna faza u razvoju Meksika. Međutim, seljačke mase, koje su sudjelovale u oružanoj borbi zajedno s kreolskom elitom, nakon stjecanja nezavisnosti ostale su u podređenom društveno-ekonomskom položaju. Kreolska zemljišna oligarhija i crkva, koje su već prije posjedovale ekonomsku vlast, domogle su se i političke vlasti. Prvi ustavni akt nezavisnog Meksika donesen je 1822. godine i njime je uspostavljen monarhijski oblik vlasti pod vodstvom generala Augustina de Iturbide, koji se proglasio carem, ali samo kratko vrijeme jer je novim ustavom 1824. godine Meksiko proglašen republikom, i uveden je federativni oblik vlasti. Duboke unutrašnje suprotnosti, koje su sve više dolazile do izražaja, osobito suprotnosti između konzervativnih i liberalnih političkih grupacija, s jedne, te nezadovoljnih seljačkih masa, s druge strane, bile su velika zapreka konsolidaciji sistema. U takvim uvjetima, vanjske intervencije, pa čak i vojne, osobito Sjedinjenih Američkih Država, u unutrašnje poslove zemlje postaju stalna popratna pojava, i one će imati značajnu ulogu u razvoju Meksika. Ekspanzionističke težnje Sjedinjenih Američkih Država ugrožavale su teritorijalni integritet Meksika, koji je stvarno bio narušen aneksijom Teksasa i nešto kasnije Kalifornije. Godine 1846. Sjedinjene Američke Države povele su rat protiv Meksika. Nakon mirovnih pregovora 1848, Meksiko je izgubio više od polovice svog teritorija na sjeveru, a kad je diktator Santa Ana ponovo došao na vlast, pro-

4

Guy E. Poitras, *Continuity and Change in an Institutionalized Revolution*, u: David E. Schmitt, ed., *Dynamics of the Third World, Political and Social Change*, Winthrop Publishers, Inc., Cambridge, Mass., 1974, str. 134.

5

Peter Calvert, *Mexico*, London, Ernest Benn Limited, 1973, str. 24.

dao je Sjedinjenim Američkim Državama teritorije koje danas čine južni dio Arizone. »Unutrašnja trulost i vanjske dominacije pokazale su da Meksiko istinski nije bio nacija sposobna za unutrašnji poredak, ili da se brani od vanjskih prijetnji«. Međutim, postepeno sve važniju ulogu u društvenom i političkom životu Meksika preuzimaju liberali, među kojima je Benito Juárez imao vrlo progresivnu ulogu. Vođeni idejama Josúa Marije Morelosa,⁷ koji je još u toku borbe za nacionalnu nezavisnost pokušao ujediniti sve Meksikance protiv kolonijalizma u Meksiku, liberali su 1857. promulgirali ustav i predložili provođenje reformi, od kojih su svakako najvažnije bile one koje su se odnosile na ukidanje ekonomske i političke moći crkve i njezinih oligarhijskih saveznika. Nacionalna buržoazija je sve više jačala, ali još nije bila dovoljno jaka da sve zamišljene reforme realizira. Provođenje reformi, kao i težnje za stvarnom nacionalnom integracijom, nailazilo je na velike zapreke konzervativnih snaga koje nisu prezale ni od pomoći stranih intervencionističkih snaga kako bi spriječile započete promjene. Težnja Napoleona III da izgradi carstvo u Meksiku dovela je 1864. godine do iskrcavanja francuskih trupa na meksičkom tlu i do uspostavljanja monarhije na čelu s Maksimilijanom. Liberalne snage, pod vodstvom Benita Juazeza, a uz financijsku podršku Sjedinjenih Američkih Država, uspjele su se suprotstaviti intervencionističkim snagama i prisiliti ih (1867.) da napuste Meksiko. Međutim, smrt Benita Juazeza (1872.) storila je veliku prazninu u političkom životu Meksika. Svaki pokušaj da se zemlja izvuče iz ekonomske stagnacije i političke nedosljednosti bio je gotovo uzaludan, a nastojanje da se vlada na načelima buržoaske demokracije završilo je vojnim udarom generala Porfirija Diaza.

Diazova trideset i četvorogodišnja autoritarna diktatorska vladavina, tzv. porfiriato, bila je zapravo preludij u meksičku revoluciju 1910. godine. »Porfirijeva era zamijenila je pravo i poredak kaosom, ekonomski razvoj stagnacijom, stabilnost političkom igrom, a represivnim autoritarizmom idealne ustavne demokracije«. U vrijeme njegove, relativno duge vladavine došlo je do velike koncentracije zemlje u rukama malog broja zemljišnih zemljoposjednika, tako da su zemljišni veleposjedi (latifundus) iznosili i do milijun četvornih akra. Druga karakteristika njegove diktatorske vladavine bio je prodor i procvat inozemnih investicija u rudarstvo i u neke druge industrijske grane. Industrijski razvoj donosio je velike koristi malobrojnoj eliti i inozemnim interesima. Da bi očuvao svoju diktatorsku vladavinu, Diaz se okružio vojnim savjetnicima, osnovao je mrežu lojalnih vojnih gubernera, lokalnih političkih vođa i seoskih policajaca koji su služili dobrovoljno. O pravdi, demokraciji ili jednakosti u takvim uvjetima nije bilo ni traga. Njegov način vladanja samo je ubrzao pad diktatorskog režima. Nejednak ekonomski razvoj, koji je doduše dao i neke pozitivne

6

Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 135.

7

Vođa kreola u borbi za nezavisnost bio je Miguel Hidalgo, a kasnije José Morelos koji je pokušao ujediniti Meksikance protiv kolonijalizma. Svoju legalnu borbu za nezavisnost Meksiko je započeo pod vodstvom Augustína de Iturbide.

8

Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 136.

rezultate u pogledu razvoja industrije, vanjske trgovine, prometa i nekih drugih grana, donosio je enormne koristi malom broju ljudi i inozemnim interesima kapitalista, dok su goleme mase ljudi bile lišene osnovnih životnih uvjeta. Teška ekonomska situacija, nepopularnost Diazova režima, zatim nepostojanje čvrste društvene osnove u koju bi se diktatorski režim mogao pouzdati i osloniti, brutalni postupci sa seoskim stanovništvom bili su svakako među najznačajnijim razlozima koji će Meksiko uvesti u krizu velikih društvenih i političkih razmjera. Međutim, u to vrijeme još se ne ističu jasno zahtjevi za dubokim socijalnim promjenama, već se žele u prvom redu ostvariti političke promjene i reformirati izborni sistem. Na čelu otpora protiv diktatorskog režima bio je vođa meksičke revolucije Francisco Madero koji je, na temelju programa kojim je obećao raspodijeliti veleposjedničku zemlju, uspio na svoju stranu pridobiti seljačke mase predvođene Pancom Villom na sjeveru i Emilianom Zapatom na jugu.

Diazov režim doveo je do ograničenog ekonomskog razvoja, rastuće produktivnosti i ulaganja, ali blagodati razvoja pripadale su malim oligarhijskim grupama i strancima, a ne širokim slojevima meksičkog društva.

Revolucija 1910. godine srušila je diktatorski režim, ali u samom početku nije izvršila nikakve dublje ekonomske i društvene promjene.

Društveno-politički kompromis između prijašnjih vladajućih društvenih slojeva i gradske liberalne inteligencije imao je negativne efekte na kasniji tok događaja. Duboke suprotnosti i nezadovoljstva bila su sve više prisutna kako na selu, u kojem nije ništa učinjeno da se poboljša život nezadovoljnih seljačkih masa, tako i u gradovima, gdje radnička klasa postaje sve brojnija. U tako složenoj situaciji interesi zemljišnih veleposjednika i stranih kapitalista ponovno izbijaju na vidjelo, i svojim akcijama sudjeluju u državnom udaru 1913. koji je organizirao general Victoriano Huerta, predstavnik zemljišne oligarhije. S druge strane, seljačke mase, s Emilianom Zapatom na čelu, privučene programom („Plan de Ayala“) koji je ponovo obećavao provođenje agrarne reforme, postizale su velike uspjehe u južnim predjelima zemlje gdje je živjelo uglavnom poljoprivredno stanovništvo i gdje su dominirale velike latifundije. Ti revolucionarni događaji ozbiljno su uzdrmali položaj zemljišne oligarhije, povećali zahtjeve za socijalnim i ekonomskim reformama i doveli do toga da su seljačke mase prisilno oduzimale veleposjedničku zemlju. Sudjelovanje seljaka i radnika u revolucionarnim događajima dalo je nov sadržaj i klasni karakter toj etapi razvoja Meksika.

Sukob između revolucionarnih snaga i kontrarevolucionara nije riješen, i u sveopćem kaosu — u kojem ni oružane snage nisu bile jedinstvene, već su predstavljale različite revolucionarne tendencije s obzirom na različite regije zemlje i vođene suparničkim vođama među kojima su najvažniji bili Francisco Villa, Emiliano Zapata i Venustiano Carranza⁹ — oružana borba nastavlja se velikom žestinom.

Kako bi se domogao vlasti i privolio na svoju stranu seljačke narodne

mase, Venustiano Carranza — inače predstavnik srednjih i gradskih slojeva — 1915. godine proglašava pravo seljaka na zemlju a radnicima priznaje pravo sindikalnog organiziranja. Priznavanje tih prava imat će veliko društveno i političko značenje u smirivanju revolucionarnih previranja i uvelike će odrediti buduće pravce društveno-ekonomskog i političkog razvoja Meksika. Legalizacija rezultata postignutih u toku revolucionarnih previranja našla je svoje mjesto u novom ustavnom dokumentu, prihvaćenom 5. veljače 1917. godine, koji je, nesumnjivo, mnogo čime označio novu etapu razvoja Meksika. Bio je to početak procesa stabiliziranja zemlje i institucionalizacije politike. U članu 27. ustava istaknuto je da zemlja pripada onome tko je obrađuje. Niz garancija koje su se odnosile na radnička prava, na primjer osam satni radni dan, ukidanje noćnog rada za žene, pravo na udruživanje, pravo na štrajk, imat će važnu ulogu, povezano s drugim faktorima, za stabilizaciju sistema. Moć katoličke crkve ponovno je bitno ograničena, kao i utjecaj odnosno djelatnost inozemnog kapitala. Prirodna bogatstva, zemlja i voda proglašeni su vlasništvom nacije. Ustav, između ostalog, sankcionira pravo na privatno vlasništvo. Država postaje aktivan činilac u svim domenama privrednih djelatnosti, a između ostalog posreduje u odnosima između radnika i poslodavaca. Sve te i druge značajne odredbe, ugrađene u novi ustav, sankcionirale su plodove i rezultate dugotrajne borbe i progresivna stremljenja meksičkog naroda. Novi ustav garantirao je ne samo politička nego i ekonomska i socijalna prava. To što su u meksičkoj revoluciji sudjelovali različiti društveni elementi, uključujući i široke narodne mase, kako seljačke, tako i radničke, bitno je odredilo i karakter revolucije, koji je po mnogo čemu prešao okvire buržoasko-demokratske revolucije. Dok je u prvoj fazi revolucija bila anti-feudalna i antiimperijalistička, dotle je u daljnjem toku ostvarivala dublje socijalne promjene koje su otvorile put daljnjoj transformaciji meksičkog društva.

U neposrednom postrevolucionarnom razdoblju u Meksiku ne postoje moćne i čvrste nove institucije, to je jedan od razloga što teret izgradnje novog političkog poretka prelazi na nekoliko ključnih generala, koji su zauzimali predsjedničke položaje. »Svaki general u funkciji predsjednika imao je vlastite ambicije i poglede na postrevolucionarni Meksiko. Svaki je polazio od pretpostavke da u Meksiku nužno treba izgraditi legitimne političke institucije s čvrstom osnovom vlasti.«¹¹ I, zaista, ako pratimo razvoj Meksika nakon 1917, sasvim jasno ćemo vidjeti kako je svaki predsjednik izvršio veći ili manji utjecaj, odnosno ostavio jači ili slabiji trag u društveno-ekonomskom i političkom razvoju Meksika, a ovisno o reformama koje je predlagao zemlja je doživljavala veće ili manje uspone ili padove.

Iako je revolucionarna frakcija Venustiana Carranze 1917. donijela ustav a on postao stalni predsjednik Meksika, borbe između pristaša raznih revolucionarnih tendencija i vođa zbog kontrole vlasti nastavljaju se sve do 1920. godine, kad je general Alvaro Obregón, koji je u toku borbi komandirao Carranzinim snagama, srušio s vlasti Carranzu. Vlada Alvara Obregóna (1920—1924) uspjela je konsolidirati i stabilizirati sistem i poli-

11

Guy E. Poltras, cit. djelo, str. 142.

tičke institucije postaviti na čvrstu osnovu. Naime, u želji da dade konkretan oblik revolucionarnim nastojanjima u pogledu socijalne pravičnosti, Obregón je pokušao revolucionarnu politiku usmjeriti u dva osnovna pravca, koja su ostala relevantna za meksičku vladu sve do današnjih dana: »podjela zemlje seljacima bezemljašima, zaštita radništva putem radničkih organizacija te ustanovljavanje različitih programa socijalnog osiguranja.«¹²

Stare elite još nisu sasvim uništene i one su, zajedno s generalima iz revolucije, potencijalna opasnost za tek započete revolucionarne procese.

Obregónova politika u pogledu navedenih reformi bila je u velikim razmjerima reafirmirana i proširena tek desetak godina kasnije, pod predsjedništvom Lázara Cárdenasa (1934—1940). U deset godina, koje dijele Obregónovo od Cardenasova predsjedništva, mnoge proklamirane reforme provodile su se veoma neujednačeno i s različitim intenzitetom, ili pak u drukčijem obliku od prvotno zamišljenog. Plutarco Elías Calles, koji je naslijedio Obregóna, bio je skeptičan u pogledu učinka zemljišnih reformi, a pravo na rad pretvorilo se u pogađanje i cjenkanje sa sindikalnim vođama. U toku njegove vladavine političku važnost dobivaju dva pitanja: prava inozemnih investitora i odnosi između crkve i države.¹³ Dok je, s jedne strane, bio naklonjen stranom kapitalu, osobito američkom, dotle je njegova netrpeljivost prema katoličkoj crkvi — jednoj od tri antirevolucionarne elite — bila toliko snažno izražena da se odlučio na provođenje antiklerikalnih ustavnih odredaba iz 1917. i kasnijih antiklerikalnih zakona. Te mjere — zapljena crkvenog vlasništva i zabrana crkvene aktivnosti u politici — dovele su do poznate »Cristero pobune« (1927).¹⁴ Calles je, kako ističe Guy Poitras, osim toga, »osobno odgovoran za stvaranje jednostranačkog sistema«¹⁵, odnosno za institucionalizaciju stranke. Točnije, on je sa svojim suradnicima učinio prvi korak u ustanovljavanju nove političke institucije — nove političke stranke nezavisne od starih grupiranja i interesa. Bila je to Partido Nacional Revolucionario — Nacionalna revolucionarna stranka (PNR).¹⁶

Callesovi nasljednici — Portes Gil, Ortez Rubio i Abelardo Rodríguez — ublažili su neprijateljstva između crkve i države, iako su se neslaganja proširila sve do Cárdenasa i njegova nasljednika Manuela Ávila Camacha.

Nesumnjivo najveću političku težinu i važnost u ekonomskom i političkom razvoju Meksika i postepenom padu političke uloge vojske u političkom sistemu nakon 1910. godine svakako treba pridati osobnom utjecaju Lázara Cárdenasa (1934—1940). Cárdenas je, prije svega, značajan jer je započeo proces kojim se politička uloga vojske radikalno smanjuje¹⁷, inicirao je program najvećih zemljišnih reformi u povijesti Meksika, poduzeo oštre mjere protiv inozemne dominacije i njezinih interesa u ključnim nacionalnim industrijama, prije svega u proizvodnji nafte, proširio i usa-

12
Martin Needler, cit. djelo, str. 148.

13
Ibid., str. 149.

14
Peter Calvert, cit. djelo, str. 231.

15
Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 142.

16
Peter Calvert, cit. djelo, str. 242.

17
Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 143.

vršio institucionalne faktore vlasti, te reorganizirao stranku, s pojačanim trendom prema centralizaciji vlasti. U političku stranku uključio je četiri glavna sektora koja praktički pokrivaju četiri funkcionalna područja: vojni sektor, tzv. narodni sektor koji obuhvaća srednje slojeve, seljački sektor i radnički sektor. One se osobito zalagao za participaciju radništva i seljaštva i za njihovu reprezentaciju unutar novih institucija, stvarnih u revolucionarnom procesu.

Ekonomski razvoj svakako je jedno od središnjih pitanja u društvenom preobražaju suvremenog Meksika. Uloga države u tom procesu posebno je značajna i, s većim ili manjim intenzitetom, stalno prisutna od 1910. godine. Nema sumnje da je državna intervencija bila najdalekosežnija upravo u vrijeme predsjednika Lázara Cárdenasa i Adolfa Lópeza Mateosa (1958—1964), i to u poljoprivredi putem agrarne reforme najvećih razmjera, nacionalizacije, i na području industrijalizacije zemlje. No država intervenirala i u druge domene privrednog života. Agrarna reforma i njezino provođenje odražavalo je veći ili manji radikalizam pojedinih predsjedničkih administracija.

Začeci agrarne reforme datiraju još iz 1915, kad je donesen prvi zakon o raspodjeli zemlje seljacima, a agrarni maksimum bio je ustavno-pravno reguliran 1917. godine.¹⁸ Od ukupno raspoređenog zemljišta oko 50% raspodijelili su Lázaro Cárdenas i Adolfo López Mateos. Samo između 1934. i 1940. Cárdenas je podijelio 45 milijuna akra zemlje na 750.000 porodica u 12.000 naselja.¹⁹ Cárdenasov program zemljišnih reformi predviđao je redistribuciju zemlje seljacima na dva načina. Prvi način sastojao se u tome što je parcelirana zemlja, pa su individualno seljaci dobivali zemljišnu parcelu na kojoj su radili i tako osiguravali svoju egzistenciju. I drugo, preraspodjela zemljišta vršila se putem sistema velikih kolektivnih zadruga, tzv. ejidos. Zemlja koja je bila obuhvaćena takvim tipom zadruga bila je vlasništvo države, pa se zbog toga ejido ne može prodati, već ga članovi zadruge mogu kolektivno obrađivati. Prema mišljenju Guya E. Poitrasa: »Iako je ejido značio povratak na tradicije indijanske komune i pretpostavljao poticaj demokraciji među seljacima, taj program, koji je jedinstvena meksička tvorevina, služio je za jačanje vladine kontrole nad seljacima.«²⁰ Iako je životni standard seljaka u tim zadrugama relativno visok, i premda su neke od njih moderno opremljene, produktivnost još zaostaje a kreditiranje proizvodnje jedan je od velikih neriješenih problema, unatoč posebnom Nacionalnom fondu koji se brine o razvoju ejida. Agrarna reforma u smislu redistribucije zemlje nastavila se sve do danas. Međutim, kvalitetna zemlja se ne dijeli na manje dijelove, već je vlasništvo velikih zadruga, tako da danas 5% svih farmi obuhvaća polovicu ukupno obradive zemlje. Važno je da je Cárdenasova agrarna politika uništila sistem hacijenda i na neki način, iako ograničen, omogućila seljacima da se uključe u novi nacionalni sistem.

Drugi značajan aspekt državne intervencije u privredi odnosio se na

18
Agrarni maksimum bio je 100 hektara plodne i prirodno vlažne zemlje.

19
Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 155.
20
Ibidem.

nacionalizaciju, koja je velike razmjere prvi put dobila u vrijeme predsjednika Lázara Cárdenasa. Budući da inozemne petrolejske kompanije nisu poštovale meksičke zakone, Cárdenas je odlučio da izvrši eksproprijaciju i nacionalizaciju njihova vlasništva. Osim toga, Cárdenas je nacionalizirao željeznice a Adolfo Lopez Mateos elektroprivredu. Oni su polazili sa stajališta da se ekonomski razvoj Meksika teško može ostvariti bez vlastite kontrole ključnih industrijskih resursa. Taj proces nije značio potpun prekid sa stranim kapitalom, koji je prisutan i danas, već samo nastojanje da strani investitori prihvate uvjete koje nalaže meksička vlada, ako žele s njom surađivati. Posljednjih godina u Meksiku se razvio poseban oblik nacionalizacije koji se zove meksikanizacija, a sastoji se u tome što meksički privatni kapital otkupljuje privredne akcije stranog kapitala na području Meksika.

Treći oblik državne intervencije u privredi odnosi se na industrijalizaciju zemlje. Politika razvoja industrije bila je osnovna preokupacija Adolfa Lopeza Mateosa, a njezini ciljevi sadržani su u nizu mjera kojima se žele riješiti najkrupniji privredni problemi.

Sve te mjere, kao i mnoge druge, bile su važan korak u ekonomskom razvoju zemlje i solidna i relativno čvrsta osnova daljne afirmacije suvremenoga političkog sistema Meksika.

Sa stabilizacijom političkih civilnih institucija, koje imaju svoju relativno čvrstu osnovicu u promijenjenim ekonomskim i socijalnim odnosima, armija postepeno prestaje biti najvažnija snaga meksičke politike. Njezina podrška još je odlučna, a vojni sektor je do 1940. uključen u jedan od četiri funkcionalna oblika reprezentacije unutar institucionalizirane stranačke strukture. Cárdenas je, uz ostalo, poduzeo mjere kako bi »obuzdao političke ambicije vojske, i to najprije pomoću profesionalizacije²¹, a zatim je stare generale koji su željeli utjecati na političku vlast penzionirao, pri čemu su mu mlađi oficiri izražavali lojalnost. Osim toga, i vojni budžeti postepeno su se smanjivali, tako da posljednjih godina, od 40% ukupnog vladina budžeta u 1920. godini, on iznosi oko 7%.²²

S razvojem meksičkog političkog sistema dolazilo je do pomicanja centara političke vlasti unutar samog sistema. U razdoblju nakon stjecanja nezavisnosti, pa i u toku revolucije, nosioci političke moći bile su uglavnom oružane snage. Međutim, moramo naglasiti da je vojska u toku niza godina doživjela znatnu evoluciju, prilagođavajući se uvjetima koje je nosilo moderno vrijeme. Na primjeru Meksika, a slična je bila situacija i u drugim latinskoameričkim zemljama, možemo vidjeti kako su se još u doba španjolske kolonijalne vladavine na feudalnim posjedima pojedinih gospodara stvarale prve političke grupe koje su imale vlastite oružane odrede. Kasnije, kad je postignuta nezavisnost, vojna lica preuzimaju političke funkcije iz jednostavnog razloga što je vojska tada bila najorganiziranija snaga, koja je sebe smatrala jedinom sposobnom da vodi politiku. U razdoblju koje slijedi nakon toga pa do revolucije 1910. pečat razvoja sis-

21
Ibid., str. 146.

22
Edwin Lieuwijn, *Mexican Militarism*, Albuquerque, N.M. University of New Mexico Press, 1968, str. 138.

tema davala su pojedina vojna lica koja su u svojim rukama koncentrirala golemu vlast i koja su se služila fizičkim nasiljem i drugim nelegalnim metodama borbe u političkom životu, putem represivnog, vojnog, policijskog i državnog aparata, te raznim osobnim obećanjima i parolama. »Zbog nedostatka velikih stranaka s demokratskim tradicijama u gotovo svim zemljama prevladavajuća politička uloga prelazi na armiju, koja je u uvjetima nereda i kaosa organizirana i čvrsta sila.«²³

U ranom postrevolucionarnom razdoblju vladom rukovode i dominiraju vojni heroji. Međutim, revolucija je postepeno radala nove legalne institucije koje su poprimale civilna obilježja. »Kako je sistem stjecao legitimost i postao djelotvorniji, smanjivala se uloga meksičke armije. Od 1940. godine vojni sektor je izvan stranačke organizacije. Čvrste civilne institucije popunile su vakuum.«²⁴ Pojedine vlade sve više se bore za podršku masa, a armijski oficiri sve manje sudjeluju u neposrednim političkim poslovima, pa od 1946. civili kontinuirano zauzimaju predsjedničke položaje. Izumrla je uobičajena praksa koja je dovodila vojna lica na predsjednički položaj a time i na položaj šefa Institucionalne revolucionarne stranke.²⁵ Kandidat za predsjednika Republike mora udovoljavati određenim uvjetima a jedan od njih je da nije vojno lice. Guvernerske i kabinetske pozicije postepeno su postale isključivo rezervirane za civile, tako da danas vojnu karijeru u kabinetu imaju samo sekretar rata i sekretar mornarice.

Vojni službenici kao guverneri

Godina	Predsjednik na položaju	Broj oficira guvernera (od 31)
1948.	Alémán (1946—1952)	15
1953.	Ruiz Cortines (1952—1958)	8
1959.	López Mateos (1958—1964)	6
1965.	Díaz Ordaz (1964—1970)	3
1972.	Echeverría Alvarez (1970—)	1

(Podaci uzeti iz: David F. Ronfeldt, cit. djelo, str. 296)

23

Juan Antonio Solari, *América Democrática? Esquema de la Realidad social y Política del Continente*, ed. Afirmaciones, Buenos Aires, 1956, str. 6; cit. prema Ljubomiru Paligoriću, *Politička doktrina levice u Latinskoj Americi*, IMRP, Beograd, 1972, str. 107.

24

Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 146.

25

Predsjednik Republike u isto je vrijeme šef vlade i šef Institucionalne revolucionarne stranke.

Predsjednici Meksika od 1917. do 1976. godine

1917—1920.	Venustiano Carranza
1920.	Adolfo de la Huerta
1920—1924.	Alvaro Obregón
1924—1928.	Plutarco Elías Calles
1928—1930.	Emilio Portes Gil
1930—1932.	Pascual Ortiz Rubio
1932—1934.	Abelardo Rodríguez
1934—1940.	Lázaro Cárdenas
1940—1946.	Manuel Avila Camacho
1946—1952.	Miguel Alemán
1952—1958.	Adolfo Ruiz Cortines
1958—1964.	Adolfo López Mateos
1964—1970.	Gustavo Díaz Ordaz
1970—1976.	Luís Echeverría
1976—	Jose López Portillo

Između 1920. i 1930. godine glavna poluga vlasti između vlade i stranke postaje institucija predsjedništva, koja se počevši od Obregóna sve više stvarno oslanja na velik broj agencija, ministarstava, kao i na stranački aparat.

Institucija predsjedništva, stranka (PRI) i birokracija sudjeluju u vršenju vlasti, premda o ulozi pojedinih faktora, tj. kome pripada dominantna uloga, postoje kontraverzna shvaćanja. Prema jednom shvaćanju, uloga stranke Partido Revolucionario Institucional²⁶ svodi se na integraciju vlasti različitih grupa, radnika, srednjih slojeva i seljaštva kako bi se očuvala stabilnost i ostvarila harmonija poretka. Drugi opet ističu kako je stranka (PRI) autoritarno oruđe predsjednika kojim on kontrolira različite grupe.²⁷ Prema trećem gledištu, predsjednik donosi konačne odluke, a tri sektora stranke, radnici, seljaci i srednji slojevi, osiguravaju mu podršku.²⁸ U tom smislu stranka sama nije tijelo koje bi samostalno stvaralo politiku, tj. samostalno donosilo važne političke i druge odluke, već ona, kako ističe Martin Needler, služi prije svega kao mehanizam za pružanje podrške vladi, upravlja izbornim kampanjama i vrši druge funkcije, putem kojih pruža podršku predsjedniku i vladinoj politici.²⁹

Bez obzira na te kontroverzije, ostaje činjenica da se meksički sistem kontrolira s vrha, iako je, zahvaljujući svom nastanku iz revolucije u kojoj su sudjelovali široki sektori, društva, relativno otvoren pritiscima koji dolaze odozdo.

26

Političku strukturu stranke počeo je stvarati Obregón, a institucionalnu formu kao politička stranka dobila je od Callesa, koji ju je nazvao Partido Nacional Revolucionario (PNR). Cárdenas je promijenio ime u Partido de la Revolucion Mexicana, a od 1946. nosi ime Partido Revolucionario Institucional (PRI).

27

Frank Brandenburg, *The Making of Modern Mexico*, Englewood Cliffs, N.J. Prentice Hall, 1964, str. 2.

28

Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 142.

29

Martin Needler, cit. djelo, str. 153.

Iako je ustavom iz 1917. izvršena podjela vlasti, uveden federativni oblik državnog uređenja i drugi institucionalni oblici, ipak je predsjednička dominacija, koja se veoma razvila u postrevolucionarnoj izgradnji novoga političkog poretka, izbila u prvi plan.

O stvarnoj vlasti predsjednika, o njegovu utjecaju na donošenje osnovnih odluka meksičke nacionalne politike, postoje različita mišljenja. Dok jedni tvrde da je predsjednik gotovo svemoćan drugi ističu kako je njegova vlast ograničena strankom i birokracijom, a on je samo arbitar u političkom savezu suprotnih interesa.

Točne odnose između meksičkog predsjednika, stranke (PRI) i birokracije teško je jasno odrediti i povući oštru granicu, jer oni su duboko isprepleteni i povezani čvrstim nitima, putem kojih zajednički dijele vlast.

Unatoč dinamici ekonomije i procesu industrijalizacije, Meksiko se još suočava s mnogim teškoćama. Najvažniji i vjerojatno najveći problem u razvoju Meksika jesu siromašne seoske regije koje su još i danas u ekonomskom i političkom smislu potisnute u odnosu prema urbanim područjima.

Drugi je veliki problem nezaposlena radna snaga na koju, prema podacima iz 1973. godine, otpada oko 30% stanovništva. Nezaposleni se sele prema velikim gradovima u nadi da će naći neko zaposlenje i bolje životne uvjete, tako da danas oko četvrtina ukupno nezaposlenih živi u Mexico Cityju.

Meksičkom revolucijom postavljeni su ciljevi razvojne politike, ali oni se u uvjetima nejednakog i neravnomjernog razvoja i rasta, bez pravednije redistribucije resursa, velikih razlika između seoskih i gradskih područja, ovisnosti o inozemnom tržištu ili pak stroge kontrole politike s vrha ne mogu konzistentno i uspješno ostvarivati.

Nema sumnje da su meksičkom revolucijom i njezinom institucionalizacijom svladane brojne teškoće i zapreke na putu nacionalnog razvoja, obuzdana je inozemna dominacija, smanjena uloga vojske, ostvarena politička stabilnost i ekonomski rast. Međutim, njezin razvoj doveo je i do kontrole s vrha putem stranke i vladine birokracije, koje ograničavaju političku participaciju masa. »Politička participacija masa još je ritualna. Stranka i vladina birokracija udaljene su od većine Meksikanaca.«³⁰

Revolucija je, čini se, uspjela ostvariti političku stabilnost i ekonomski rast, ali po cijenu demokracije i socijalne pravde. Razlike između bogatih i siromašnih, unatoč socijalnim promjenama, ostale su sve do danas velike, što najbolje pokazuje podatak o izuzetno velikoj i neravnomjernoj raspodjeli bogatstva. Deset posto onih koji se nalaze na vrhu društvene hijerarhije prima 40% od ukupnog nacionalnog prihoda, a deset posto onih na dnu samo 2%. Sedamdeset posto svih meksičkih porodica zarađuje samo 30% od ukupnog nacionalnog prihoda.³¹

Nadalje, veoma su neravnomjerna ulaganja kapitala u ekonomski razvoj zemlje. Do 1970. godine vlada je, npr., investirala oko 64% kapitala u

30
Guy E. Poitras, cit. djelo, str. 157.

31
Ibid., str. 159.

tvorničku proizvodnju, promet i komunikacije, a samo oko 36% u porast socijalnog blagostanja i poljoprivredu.³²

Upravo zbog neuspjeha vlade da intenzivnije i sveobuhvatnije uđe u rješavanje socijalnih i ekonomskih problema zemlje,³³ javljaju se otpori društvenom i političkom sistemu, ali oni koji su na vlasti služe se represijom i drugim mjerama kako bi takve akcije ugušili. U uvjetima meksičkog društva država se javlja kao važan instrument političkog upravljanja.

Prateći društveno-ekonomski i politički preobražaj Meksika, pokazali smo kako se politička uloga oružanih snaga postepeno smanjivala i kako su civilne vlasti postajale stvarni nosioci političke moći.

Ako je vojska zaista izgubila političku vlast, nameće se pitanje kakva je njezina uloga danas, kakva je širina vojnog utjecaja, na koje probleme ona može utjecati, na kojim razinama vlasti, da li je njezina uloga slična ulozi koju imaju grupe za pritisak u funkcioniranju političkog sistema? Ta i mnoga slična pitanja nameću se kada se danas raspravlja o suvremenoj institucionalizaciji meksičke armije i njezinu utjecaju na tokove meksičke revolucije.

Među istraživačima uloge meksičke vojske od četrdesetih godina dosad mogu se zapaziti dijametralno suprotna gledišta i stavovi. Prema jednom dosta rasprostranjenom gledištu, meksička armija je od 1940. godine postala profesionalna snaga koja se pokorava i sluša civilne vlasti, a prema drugom, oružane snage su konzervativna snaga koja još ima politički utjecaj.³⁴ Da uloga oružanih snaga nije sasvim beznačajna u politici, pokazuju događaji iz 1968, kad je vojska pomagala u gušenju studentskih nemira i demonstracija u Mexico Cityju, zatim u mjestima Morelia (1966), u Hermosillou (1967) i Tlaxcali (1973).³⁵ Osim toga, armijske jedinice često su pozivane u pomoć u vrijeme izbornih nereda i nemira, izbornih kampanja, kao i za stišavanje drugih incidenata, koji uključuju nasilje ili konflikte između protivničkih frakcija strane (npr. u Ciudad Vallesu, San Luisu i Potosi 1971, u Santa Cruzu i Tlaxcali 1972. godine), kako bi pomogle zaštititi poredak. Aktivna uloga oružanih snaga došla je do izražaja u kontroli i stišavanju brojnih seoskih političkih nemira (npr. u Guerreru, Oaxaci, Pueblu i Veracruzu), kao i u gušenju radničkih štrajkova (npr. štrajka željezničkih radnika 1958—1959, ili 1972. u Durangu, Oaxaci i Torreónu). U suradnji s policijom, armija je sprečavala djelovanje terorističkih grupa u gradovima i brojne gerilske akcije i pokušaje lijevo orijentiranih intelektualaca i studenata da formiraju gerilska žarišta u raznim dijelovima zemlje. U udaljenim i izoliranim seoskim područjima Meksika armija vrši razne socioekonomske i humanitarne aktivnosti. Na primjer, vojnici sudjeluju u proganjanju kradljivaca stoke i krijumčara droge. Ar-

32
Ibidem.

33
Prilikom boravka u Meksiku imali smo priliku osobno se uvjeriti u velike rezultate koje je postigao Meksiko, ali naši su nam sugovornici govorili i o teškoćama ekonomskog razvoja i daljnje modernizacije Meksika.

34
David F. Ronfeldt, *The Mexican Army and Political Order since 1940*, u: A. Lowenthal, cit. djelo, str. 291.

35
Ibid., str. 292.

mijske snage široko su uključene u izgradnju škola i cesta, u širenje zdravstvenog obrazovanja, u opskrbljivanje hranom i odjećom siromašnih slojeva društva, te vode nadzor i brigu o nizu drugih pitanja značajnih za lokalnu sigurnost, politički i socioekonomski razvoj, kako bi se unaprijedio i zaštitio poredak.

Kao što smo već prije imali priliku vidjeti, armija meksičke revolucije bila je od 1920. do 1940. godine reorganizirana i subordinirana civilnim vlastima i snažnim političkim institucijama, tako da ona danas uživa glas jedne od najmanje »političkih«, odnosno najviše depolitiziranih armijskih snaga u Latinskoj Americi.

U relativno visoko demilitariziranom političkom sistemu oružane snage nisu neaktivne, kao što smo to i na primjerima pokazali, ali, kako dobro kaže Edwin Lieuwen, »politička uloga armije iščezava«.³⁶

Uloga armije u meksičkom političkom sistemu, prema mišljenju Davida F. Ronfeldta, odnosi se danas pretežno na političke komunikacije, tj. na pružanje informacija višim nivoima vlasti i na prisilu pomoću koje održava poredak u korist vladajuće elite.³⁷ Tzv. komandiri zona, koje imenuje predsjednik, značajan su izvor informacija o aktivnostima na nižim nivoima. Poluvojničke seoske garde pod armijskom komandom imaju prije svega političku važnost jer informiraju određene organe vlasti o subverzivnim akcijama u zemlji, a u slučaju da državni guverneri ili drugi civilni službenici blokiraju peticije nezadovoljnih seljačkih masa upućene predsjedniku, seoske vođe traže pomoć od »komandira zone«. Javne peticije mogu slati i grupe građana, tražeći od lokalnih komandira zone da uklone neke zloupotrebe i pomognu u obnovi političkog poretka. Iako to uplitanje vojske može biti smetnja razvoju lokalne politike, ipak u regionalnim konfliktnim situacijama »armija može postati prijeko potreban participant u političkom procesu«.³⁸

Participacija oružanih snaga u političkim odlukama na federalnom nivou bitno je smanjena, točnije, ona se smanjuje od četrdesetih godina, iako je vjerojatno da neki politički utjecaj postoji i da je armija još upletena u političke aktivnosti, premda mnogo manje nego armija u drugim zemljama Latinske Amerike.

»Ako bi se armija ponašala kao striktno profesionalna i apolitična vojska, koja bi bila mobilizirana samo u slučaju većih domaćih nemira, predsjednik bi izgubio značajnu kontrolu nad guvernerima država«³⁹ i izoliranim seoskim regijama. Prema mišljenju Davida F. Ronfeldta, armija ima veći politički utjecaj nego bilo koja stranka opozicije.

O utjecaju armije na politički sistem postoje različita shvaćanja i stavovi. Prema jednom shvaćanju, armija služi kao institucionalni stup vlasti⁴⁰,

36
Edwin Lieuwen, *Mexican Militarism: The Political Rise and Fall of the Revolutionary Army, 1910—1940*, The University of New Mexico Press, Albuquerque, 1968, str. 148.

37
David F. Ronfeldt, cit. djelo, str. 295.

38
Ibid., str. 296.

39
David F. Ronfeldt, cit. djelo, str. 297. i 298.
40
Ibid., str. 298.

tj. njezin je zadatak da štiti predsjednika i revolucionarno partijske-vladine institucije i da čuva ustav. Armija je legitimni branitelj institucija u udaljenim područjima gdje se djelatnost stranke i birokracije pokazuje nedjelotvornom.

Prema drugom gledištu, »individualni armijski službenici služe kao važni participanti u širokoj vladajućoj koaliciji, revolucionarnoj familiji«.41 Premda civilne elite dominiraju, ipak pojedini oficiri od vremena do vremena izbijaju u prvi plan, pružajući podršku »revolucionarnoj familiji«, o kojoj velikim dijelom ovisi politička stabilnost.

U skladu s trećim shvaćanjem, upravo kao što vladina kontrola nad vojskom pridonosi stvaranju demokratske prakse u civilnim institucijama, tako i rezidualna politička uloga armijskih snaga može pridonositi stabilnosti civilnog institucionalnog okvira, bez obzira na značajne socioekonomske probleme i povremene političke opozicijske borbe.42

Četvrtu grupu gledanja čine razne akademske diskusije koje su izrazito suprotne navedenim gledištima. Naime, zastupnici tog shvaćanja ističu da vladine i strateške frakcije te civilne i vojne elite pružaju snažan otpor svakom širem pokušaju demokratizacije stranačke politike. Štiteći poredak i braneći institucionalni status quo, armija ima konzervativnu ulogu kao sila koja provodi autoritarnu kontrolu i političke represije.

Bez obzira na različita shvaćanja o utjecaju oružanih snaga na politički sistem, neosporna je činjenica da u meksičkom centraliziranom sistemu oružane snage imaju političku važnost u smislu pružanja institucionalne podrške vlasti, zatim kao sila koja provodi autoritarnu kontrolu i, napokon, kao institucija koja svojim akcijama ograničava veću demokratizaciju sistema.

Prvotne mjere kojima je armija stavljena pod centralnu kontrolu između 1920. i 1930. godine bile su velika zapreka vojnoj participaciji u politici. Pravac razvoja prema institucionalnom profesionalizmu unutar meksičke armije, koji je osobito porastao od 1940. godine, bio je također jedan od faktora koji je kočio i ograničavao vojnu participaciju u politici. Snažne civilne centralizirane institucije političke vlasti koje su sve više dolazile u prvi plan, upotrebljavale su oružane snage samo za neke ograničene svrhe, ali pod strogom civilnom kontrolom. Naime, dok je u toku revolucije armija bila inkorporirana u politiku, da bi kasnije bila isključena od prekomjerne uloge u njoj, na drugoj strani razvila se stranka i političke institucije na temelju kojih se vlada, ali čija stabilnost velikim dijelom ovisi o podršci oružanih snaga. Oružane snage vršenjem rezidualnih političkih uloga, putem političke komunikacije i prisile, osiguravaju unutrašnji politički poredak i političku stabilnost meksičkog relativno visoko civilnog političkog sistema.

41
Ibidem.

42
Ibid., str. 299.